

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2011/03/fischer-ferenc-az-1956-os-magyar-forradalom-tukrozodese-a-spanyol-tortenelem-tankonyvekben-02-01-02/>

Fischer Ferenc

Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben

A „Magyarságkép Közép-Európában és Ibero-Amerikában a 20. század második felében” címet viselő, 2007 januárjában indult öt éves MTA-PTE akadémiai kutatócsoporti projektünk¹ során három koncentrikus kör mentén haladtunk. Először arra irányítottuk figyelmünket, hogy Magyarország milyen önképet sugárzott Közép-Európa, Európa és a nagyvilág felé, azaz vizsgálódásunk belülről kifelé haladó logikát követett. Vizsgálatunk következő, azaz második köre a közép-európai országok Magyarország- és magyarságképét érintette, vagyis nézőpontunk megváltozott, és e kör országai felől, azaz kívülről befelé tekintettünk hazánkra.² Vizsgálódásunk harmadik körét végül globális világunk ugyan nem egészére, de meglehetősen nagy szeletére, mégpedig az ibero-amerikai világra, vagyis Spanyolországra, Portugáliára, illetve Latin-Amerika országaira is kiterjesztettük. Az ibero-amerikai dimenzióban tematikailag leginkább arra kerestük a választ, hogy miként tekintett a hispán-luzitán világ az utóbbi fél évszázadban hazánkra, és ezen belül is főképp a két nagy fordulóra, így az 1956-os forradalomra és az európai, illetve globális hidegháborús megosztottság megszűnésében játszott 1989-es szerepünkre.³ Jelen tanulmány ezen harmadik vizsgálódási körrel, pontosabban „Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben” kérdéskörével foglalkozik.

A kutatás célja, miért éppen tankönyvek?

Az egyes külföldi országok vizsgálatához elsősorban azokat a médiumokat használtuk fel, amelyek leginkább befolyásolhatták a Magyarország-kép alakulását, illetve amelyekben leginkább tetten érhető e kép. Megítélésünk szerint a lehetséges források

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben

sorában az első helyen a nagy kordokumentum értékű *általános és középiskolai történelem és földrajz tankönyvek* szerepelnek, amelynek vizsgálatát több szempont is indokolta. Egyrészt a társadalmi szocializáció során az egyes generációknak – gyakran először – éppen a tankönyvek nyújtanak képet egy másik országról, másrészt elsősorban a történelem és földrajz tankönyveknél tapintható ki különösen koncentrált kép egy adott ország fontos történeti eseményeiről, kiemelkedő személyiségeiről. Tankönyvkutatásunk⁴ egyik fő színtere a Braunschweigban található *Georg-Eckert-Institut für internationale Schulbuchforschung*⁵ volt. Az 1951-ben alapított, a világon egyedülálló intézmény és tankönyv-könyvtár szisztematikus munka eredményeként nemcsak az európai, hanem számos Európán kívüli ország történelem, földrajz tankönyveit, tanterveit, oktatási segédanyagait, tanári kézikönyveit gyűjti. Az e tanulmányban felhasznált spanyol tankönyvek döntő többségét is a braunschweigi intézet könyvtárában találtuk meg, egy kisebb részét pedig a madridi könyvtárakban, antikváriumokban.

Tankönyvekre alapozott vizsgálódásunkat a XX. század második felére korlátoztuk. Pontosabban arra voltunk elsősorban kíváncsiak, hogy az 1945 utáni Magyarország miként jelenik meg a XX. század második felében és a XXI. század elején kiadott spanyol történelem és földrajz tankönyvekben. Kutatásunk elején abból indultunk ki, hogy várhatóan Magyarországról kevés szó esik a spanyol történelem-tankönyvekben. Ugyanakkor feltételeztük, hogy a spanyol tankönyvírók két magyar történelmi fordulópont esetében mégis jelentősebb figyelmet fordítottak hazánkra: az 1956-os magyar forradalomra⁶ és a hidegháború végén Magyarország 1989-ben játszott nemzetközi szerepére (így az osztrák-magyar határnál a vasfüggöny átvágása, a kelet-német menekültek átengedése Ausztriába, s ezzel az első rész megnyitása a berlini falon). Bár figyelmünket elsődlegesen a történelem-tankönyvekre kívántuk koncentrálni, úgy gondoltuk tanulságos lehet a földrajz-tankönyvek áttanulmányozása is. Terjedelmi korlátok miatt e tanulmány keretében azonban nem foglalkozunk a spanyol földrajz tankönyvekben közvetített Magyarország-képpel, és csak 1956-ra térünk ki.

Az általunk vizsgált korszak – a XX. század második fele – három olyan nagyobb történelmi periódusra osztható, amely egyúttal a spanyol tankönyvírók szemléletére, s így tankönyveikre is rányomta bélyegét: a Franco-korszak tankönyvei 1975-ig, a

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben

demokratikus Spanyolország tankönyvei 1976-tól 1989-ig, illetve a keleti tömb összeomlásától 2007-ig megjelent tankönyvek.

Összesen 54 darab tankönyvet tanulmányoztunk át, amelyek a történelem, történelem és földrajz, valamint társadalomtudományi tantárgyak voltak, illetve a történelem egyetemi előkészítő és történelem érettségi számára készültek (*historia, geografía e historia, ciencias sociales, historia preuniversitaria e historia bachillerato*). Természetesen ezek a tankönyvek nem jelentik azt a teljességet, amelyet az erre a célra szakosodott spanyol kiadók összességében publikáltak, hiszen az utóbbi fél évszázadban ennél a számnál többet jelentettek meg. Határozottan állíthatjuk azonban, hogy a kutatásunkhoz a spanyolországi általános és középfokú oktatási célokra készült fenti tankönyvtípusok többsége rendelkezésünkre állt. A kutatás elsődleges célja annak feltárása volt, hogy a spanyol diákoknak a történelemoktatás keretében mit is tanítanak az 1956-os magyar forradalomról, s ehhez milyen szemléltető anyagot (képeket) használnak.⁷

A Franco-korszak történelem tankönyvei 1975-ig

Az 1960-as évek első felében⁸ használatos spanyol történelemtankönyvek, amelyek fejezetei, leckéi foglalkoztak a XX. század történelmével, beleértve a hidegháború történetét is, meglepően igen rövidek. Feltűnő az is, hogy nem tartalmaztak egyetlen egy térképet, fotót vagy egyéb ábrát sem. Juan M. Grima 1961-ben publikált tankönyve „alaplűnek” tekinthető ezekben az években. Az a rövidke fejezet, amely csupán néhány sorban tér ki a II. világháború utáni nemzetközi politikára, már csak terjedelmi korlátai miatt sem lehetett alkalmas arra, hogy a spanyol diákok részletesebb, árnyaltabb képet kapjanak az európai- és világeseményekről. Az 1956-os forradalmat a fejezet meg sem említi. A „*Spanyolország viszonya a nemzetközi politikához*” című fejezet megállapításai inkább szolgálták a Franco-rendszer öngazolását, mintsem az 1945 utáni világrend bemutatását. Guri Alberto Villar *Historia universal de cuarto curso de bachillerato*⁹ című könyvét 1965-ben publikálták, ebben sincs azonban említés sem az 1956-os magyar forradalomról, sem a szuezi krízisről. Ez annál is feltűnőbb, mert a hidegháborút tárgyaló tankönyvi egységben a szerző – mégha csak 7 sorban is –, de megemlíti néhány válságot, így

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben

például a koreai háborút és Berlin problematikáját. Ugyanakkor igen aránytalanul, 19 sorban számol be a francia gyarmatok függetlenné válási folyamatáról.

Ámbár Magyarország, mint a szovjet érdekszférában elhelyezkedő elnyomott ország, említésre kerül Arenaza Lasagabaster – F. Gastaminza Ibarburu *Historia universal y de España (Bachillerato elemental)* 1965-ben publikált könyvében, de még ebben a könyvben sem történik említés az 1956-os magyar forradalomról.¹⁰ Meg kell azonban azt is jegyeznünk, hogy ebben a könyvben egy utalás sem található sem az 1956-os szuezi krízisre, sem az 1961-es berlini falra, sőt az 1962-es karibi válságra sem. Egy 1968-ban publikált tankönyvben¹¹ – 12 évvel a magyar forradalom leverése után – ugyancsak nem találhatunk egyetlen szót sem Magyarországról, de nem kerül említésre az 1961-től felépülő berlini fal és az 1962-es karibi válság sem. Ugyanakkor ebben a könyvben a tanulók információkat szerezhetnek a Szuezi-csatornáról és Egyiptomról. A *Las democracias y el bloque soviético* 17 soros bekezdésben például említésre kerül a vasfüggöny kérdése, de ez a bekezdés meglehetősen aránytalanul viszonyul ahhoz a 39 soros leckerészhez, mely a *Problemas del Oriente y Extremo Oriente: anticolonialismo* kérdéskörével foglalkozik, s ebből is 15 sort szánt a szerző Egyiptom függetlenné válásának és a Szuezi-csatorna problematikájának.

Fermin Gastaminza – Ignacio Arenaza *Historia de España y Universal* című, 1970-ben¹² publikált tankönyvében találkozunk először színes nyomdatechnikával, színes térképekkel. A hidegháborúval kapcsolatos tankönyvi rész is relatíve bőséges az előzőekkel összehasonlítva. A fő bekezdések kék színben szerepelnek, miközben az egyes alfejezetek piros színűek, így például a hidegháborút tárgyaló *La guerra fría*. Ugyancsak ez az első alkalom, hogy a diák a spanyol tankönyvben színes fotót láthatott például Kennedy-ről, illetve Che Guevara-ról. Első alkalommal történik az is, hogy a spanyol történelemtankönyvben egyáltalán megemlítésre kerül – két alkalommal is – az 1956-os forradalom, igaz nem a fentebb említett főbb leckerészletekben, hanem két, a hidegháborúval, illetve a II. világháború utáni eseményekkel foglalkozó függelékben: *La guerra fría* és a *Cronología de la postguerra*.

Az 1971-ben publikált *Historia moderna y contemporánea*¹³ az első olyan tankönyv, amely a tankönyvi méretekhez képest részletesen tárgyalja a hidegháború történetét. Ugyancsak említésre méltó, hogy a könyv nagyobb terjedelme lehetővé

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben

tette a szerzőknek azt, hogy külön bekezdéseket szánjanak azoknak a nemzetközi eseményeknek, amelyeket fontosnak találtak. A magyar forradalom ebben a könyvben három alkalommal szerepel, miközben annak elnevezésére három különböző kifejezést használnak: *Levantamiento comunista; intentos... de desligarse de la protección soviética; Intentos de desovietización*.¹⁴ A forradalom, azaz *revolución* kifejezés 1956 Magyarországgal kapcsolatban azonban egyetlen egyszer sem került be a tankönyvekbe a Franco-korszak alatt.

A Franco-korszak utáni történelem tankönyvek a demokratikus átmenet Spanyolországában (1976-1989)¹⁵

Az 1977-ben publikált *Historia de las civilizaciones y del arte*¹⁶ című tankönyv egyes bekezdéseinek címei azt sugallják, hogy a tankönyv részletesen tárgyalja az 1945 utáni korszakot. A bekezdések ugyan valóban részletesen elemzik például Berlin kérdését – kitérve a berlini légi hídra is – és a koreai háborút, de egyetlen egy szó sem esik a magyar-egyiptomi ikerválságról. A szerző csupán csak annyi információt közöl a tanulókkal, hogy a koreai háború után „*újabb krízisek jelentkeztek Kubában és Vietnámban*”. Feltűnő az, hogy a dekolonizáció kérdését részletesebben tárgyalja, mint az európai eseményeket.

Egy 1978-ban¹⁷ publikált tankönyvben a Juan Antonio Sánchez – Garcia-Saúco szerzőpáros 10-20 sorban fejt ki a hidegháború jelentős kríziseit (*La guerra civil griega; la crisis de Berlín; la crisis de Corea; la de Cuba de 1959; Vietnam; el Próximo Oriente*), sőt Berlin és a Közel-Kelet kérdéséhez két színes, nagyméretű térképet is mellékel. Az 1956-os magyar forradalom azonban a maga konkrétságában nem kerül említésre, és Magyarország is csak közvetetten kerül elő a szuezi krízis kapcsán.

Az 1981-ben publikált I. Zapater – J. M. Rodríguez – F. Lahoz-féle tankönyv¹⁸ tekinthető az első olyan tankönyvnek – figyelembe véve egy tankönyvi bemutatás korlátozott lehetőségeit –, amely az 1956-os forradalomra szánt 20 sorával hangsúlyozottan és terjedelmileg bőségesen jelenik meg, és még egy fényképet is közöl. E könyv szerzőire minden bizonnyal hatott Spanyolország demokratizálódási folyamata, egy új és nyitott szemlélet Európára és a világra, hiszen már hat évvel

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben

vagyunk Franco halála után. A Magyarország elleni 1956-os szovjet katonai intervenció kérdését a tankönyv együtt tárgyalja az 1956-os lengyel fejleményekkel és az 1968-as Csehszlovákia elleni Varsói Szerződés katonai intervencióval. Románia szovjet blokkon belüli külön utas törekvéseire külön is kitérnek. A szerzők nem korlátozzák magukat a konkrét tények száraz közlésére, hanem megpróbálják részleteiben is keresni a keleti blokkon belüli szovjetellenes társadalmi robbanások főbb okait. Mint a közelmúlt eseményeivel foglalkozó szerzők, szembetalálják magukat azzal a problémával, hogy vajon rendelkeznek-e elegendő és hiteles információval, s mint írják, *„jelenleg gyakorlatilag szinte lehetetlen elemezni azokat az okokat, amelyek ezeket a társadalmi robbanásokat előidézték, mivel egyfelől időben túl közeli fejleményekről van szó, másfelől az objektív információk hiánya megakadályozza azt, hogy bármilyen minimálisan is érvényesnek tekinthető magyarázattal szolgáljunk. Mégis, annyi megállapítható, hogy a nemzeti aspirációk, az alacsony életszínvonal, a liberalizálási törekvések és az egyház elleni üldözések azok a motívumok, amelyek kitapinthatóak a kelet-európai országok emancipálódási mozgalmában. Lengyelország nyitotta meg ezt az utat a Szovjetuniótól való eltávolodása révén... Magyarország követte a lengyel lépéseket, noha a konfliktus kiterjedése jóval nagyobb volt, mivel érintette az ország egész területét. 1956. október közepén vette kezdetét egy szakszervezeti és egyetemi mozgalom, követelve jobb életfeltételeket, a szabad sajtót, a szovjet csapatok kivonulását és a halálbüntetés megszüntetését. Nagy, miniszterelnökké kinevezve liberális és szociáldemokrata politikusokból álló kormányt hozott létre, akik az előző években illegalitásban voltak. Az új kormány egyik legelső lépése volt, hogy kinyilvánította Magyarország semlegességét és kilépését a Varsói Szerződésből. A következő nap a régi kommunista vezetők elítélték Nagy politikai vonalát, hangsúlyozva a mozgalom kapitalista jellegét, és kérték a szovjet hadsereg intervencióját. Ez szétverte és megtorolta a felkelőket. Több mint 100 ezer magyar menekült el az országból és Nyugatra távozott.”*

José Fernández Sanz és Gabriel García Voltá¹⁹ 1982-ben publikált könyvükben az 1956-os magyar forradalom eseményeit a hidegháború nagy kríziseivel együtt tárgyalják: *Guerra de Corea (1950-1953); El muro de Berlín; Crisis de los misiles cubanos (1962); Guerra de Vietnam*. Mindegyik tantárgyi blokk 10-12 soros. Korea és Vietnám kérdéséhez két színes térkép kapcsolódik, és egy fotó

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben

mutatja be a vietnámi pártvezetőt. A szerzőpáros öt sort szánt a magyar nép szovjet uralom elleni felkelésének, és ehhez egy nagyméretű fotót is mellékeltek, mely alatt azonban a felirat tévesen jelent meg: október helyett 1956 júniusáról írnak (*Levantamiento del pueblo húngaro contra la dominación soviética en junio de 1956*). Az 1956-os év fejleményeivel kapcsolatban azonban nem kerül említésre sem a lengyel válság, sem pedig a szuezi krízis kérdése. Meg kell említenünk azt is, hogy sem Nagy Imre, sem Kádár János neve nem szerepel a tananyagban.

Egy 1983-ban publikált tankönyv az egész hidegháború történetét mindösszesen két oldalba sűríti össze, a koreai háborútól a Szovjetunió Afganisztán elleni intervenciójáig.²⁰ Sőt a szerzők e két oldalon – a szöveges rész rovására – még egy nagy méretű légi fotót is elhelyeztek a kubai rakétaválsággal kapcsolatban. E szűk terjedelmi keret ellenére is megállapítható azonban, hogy a hidegháború egyes eseményeivel kapcsolatos értékelések korrektek. Ugyanakkor érthető módon az a nyolc-nyolc sor, amely a szuezi krízisnek és a magyar forradalomnak jutott, nem tartalmazhatott túl sok konkrét információt. A szerzők szelektáltak a nemzetközi események megemlézése során, mert például az 1948-49-es krízis, vagy az 1961-es berlini fal, az 1968-as Prágai Tavasz és a lengyel Szolidaritás még megemlézésre sem kerül.

Az 1983-ban publikált művükben a szerzők – Mariano Mañero Monedo, Domingo J. Sánchez Zurro és Isidoro González Gallego²¹ – az *El mundo de nuestros días* című fejezetben szinte a lehetetlenre vállalkoztak: összesen két oldalban próbálták bemutatni a hidegháború főbb színtereit és eseményeit a koreai háborútól az algériai és vietnámi harcokon át Fidel Castro hatalomra jutásáig. Ebben a mozaikszerű összeállításban, amelyben még nyolc kis méretű fotót is elhelyeztek, 17 sor tárgyalja a szuezi és a magyar krízist. Természetesen ez nem nagy terjedelem, de az egész fejezethez képest mégiscsak súlyozottan jelenik meg az 1956-os ikerválság. Emellett mellékeltek egy arcképet Nasszerről és egy másik képet is, amelyen egy tankot körbevevő tüntetők tömege látható. Ez utóbbi fénykép e kép aláírása szerint Magyarországon készült, a képen látható emberek nyáriás öltözete azonban arra enged következtetni, hogy a spanyol szerzők tévedésből a Prágai Tavasz egy 1968-as fényképét tüntették fel.

Egy 1985-ben publikált tankönyvben²² ha nagyon röviden is, de hangsúlyozottan szerepelnek az 1956-os és 1968-as keleti blokkon belüli

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben

események. Mindkét esetben látható egy-egy fotó szovjet tankokról, sőt a Prágai Tavasz kapcsán a spanyol szerzők még egy színes fotót is beillesztettek Dubčekről. Ámbár Nagy Imréről nem szerepel fénykép, de nevét kétszer is megemlítik, Kádár neve azonban egyáltalán nem fordul elő. E könyv – 10 évvel Franco halála után, és nem sokkal Spanyolország Európai Gazdasági Közösséghez csatlakozása előtt –, mondhatni már bizonyos történelmi távlatból, részletes elemzését adja Franco tábornok külpolitikai törekvéseinek.

Egy másik, 1988-ban publikált tankönyv²³ a magyar-egyiptomi ikerválságot együttesen mutatja be, anélkül azonban, hogy kitérne a részletekre. Ugyan Nagy Imre nevét nem említik, és fényképét sem mellékeltek, a róla írtakat azonban korrektnek tekinthetjük: *„1954 és 1956 között több konferenciát tartott a «négy» nagyhatalom (a Szovjetunió, Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország...). Akkoriban történt, hogy új feszültségek keletkeztek két esemény következtében: a kommunista rendszer elleni magyar forradalom (1956. október) és a szuezi konfliktus. A magyar forradalom Duroselle professzor szerint «a legkeményebb és legváratlanabb ütést mérte a kommunista dogma lényegére: hódításai jellegének visszafordíthatatlan voltára». Éppen ezért, a Szovjetunió maximális erőszakkal válaszolt, és egy népi felkelés vérbefojtása által visszaállított egy engedelmes kormányt Kádár János személyében.»²⁴* A szerzők elsősorban a lengyel belpolitikai eseményekre koncentráltak könyvükben: egy évvel vagyunk az 1989-es nagy politikai változások előtt. Ezt jól tükrözi e kérdés kifejtésére fordított terjedelem (46 sor) és Lech Walesa életútjának bemutatása (16 sor).

Meglehetősen érdekesnek, sőt kivételesnek tekinthető, hogy egy 1989-ben kiadott tankönyv szerzői²⁵ – szép kivitelű könyvről van szó, nagyméretű és színes fotókkal – illusztrációs célból két magyar korabeli politikai agitációs plakátot választottak ki, ahol látszanak az eredeti magyar agitációs szövegek is: *„Kaptál földet, adj kenyeret. Magyar Kommunista Párt; Beadáson felüli termékfeleslegeidet szabad áron add el a földműves szövetkezeteknek.”* A könyvben található egy fotót a magyar forradalommal kapcsolatban is. Ez a könyv is jelentős figyelmet szentel a lengyel krízisnek, és Gorbacsovra egy vázlatos életrajzot közöl.

Történelem tankönyvek 1990-2007 között

Javier M. Donézar 1990-es kiadású tankönyve²⁶ dokumentum-részleteket és történelmi munkákból vett idézeteket is tartalmaz, mind az 1956-os forradalommal, mind pedig a Prágai Tavasszal kapcsolatosan. Fejtő Ferentől²⁷ két idézet is szerepel Magyarország kapcsán. A leckéhez mellékelte fénykép azt sugallja, mintha szovjetek lőnének agyon védtelen magyar katonákat. Valójában a szóban forgó kép életben maradt ÁVH-s katonák agyonlövését ábrázolja a Köztársaság téri pártszékház elfoglalása után.

Az 1992-ben publikált tankönyv²⁸ az 1989-90 utáni nagy európai politikai változások utáni elsők közé tartozik. Bőségesen tartalmaz színes fényképeket, térképeket, karikatúrákat, és rövid információkat ad az 1989-es kelet-európai tömbön belül történt fordulatokról. Az 1956-os magyar forradalom témája a *„Békés egymás mellett élés, konfliktusgócok”* című fejezetben kerül kifejtésre a szuezi válsággal együtt. *„A másik feszültséggóc Magyarország volt, egyike azon első országoknak, akik függetlenedni akartak a szovjet uralomtól. «A budapesti felkelésre» került sor, amely a kommunista disszidens Nagyot juttatta hatalomra. Hruscsov a XX. pártkongresszuson tett kijelentése dacára elrendelte a Magyarország elleni inváziót, Nagy kivégzését, és az ország a nyugati nemzetek passzivitása közepette továbbra is szovjet uralom alatt maradt. Mindez azt demonstrálta, hogy a Szovjetunió nem tolerálja az elhajlást. Mindkét konfliktus kontrollálva volt és a két nagy nyereséggel került ki belőlük: a Szovjetunió, mivel meg tudta védeni Egyiptomot a neokolonista agresszióval szemben, és az Egyesült Államok, mert időben lefűjték a vállalkozást. Mindkét hatalom bizonyította, hogy képes elkerülni új konfliktusokat, amelyek fenyegethetik a békét.”*

Antonio Fernández ugyancsak 1992-ben megjelent tankönyve²⁹ megítélésünk szerint az egyik legszínvonalasabb spanyol tankönyvnek tekinthető. *„Az 1956-os évben párhuzamosan két krízis bontakozik ki, melyek veszélyesen növelték a nemzetközi feszültséget, a Szezei-csatorna konfliktusról és a Magyarország elleni invázióról van szó”* – írja a szerző. Annak érdekében, hogy a diákok számára egyértelmű legyen, hogy a két krízis párhuzamosan zajlott, a szerző a két válsággal kapcsolatos fényképeket egymás mellé tette. Sőt, a magyarázó szövegben is

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben

összekapcsolta azokat, teljesítvén ezzel didaktikai törekvését is: „Az 1956-os év két válsága. A szuezi krízis: Port-Said városa a csatorna partján francia, angol és izraeli légitámadásokat szenvedett el (balra). A magyar krízis: szovjet tankok benyomulnak a magyar főváros utcáira és elfoglalják a fő útkereszteződéseket (jobbra).” A tankönyv forrásszemelvényei közt meglehetősen bőségesen idéz a szerző egy korabeli röplapból: *Magyar egyetemisták követeléseit, 1956.*

Antonio Fernández tankönyvének átdolgozott kiadása 1994-ben jelent meg kisebb módosításokkal.³⁰ Mint ahogy azt már az 1992-es kiadásnál is megállapítottuk, ezt az átdolgozott tankönyvet is igen jónak minősíthetjük. A XX. fejezet, mely a *La guerra fría* címet viseli, egy teljes oldalt kitevő, nagyméretű fényképpel kezdődik: „Budapest egy utcája 1956 novemberének első napjaiban. Az utca végén egy magyar tank a nemzeti zászlóval. A hidegháború egy kritikus momentuma, közvetlenül a szovjet invázió megindulásakor.” Fernández még további három képet is beillesztett ehhez a leckéhez. A spanyol tankönyvszerzők közül szinte egyedülként arra is törekedett, hogy Kádár személyét differenciáltan ábrázolja a legújabbkori magyar történelemben: „A lengyel (Gomulka – F. F.) mellett a másik ellentmondásos figura az európai kommunista vezetők között a magyar Kádár János, aki az 1956-os vezetők elleni megtorlást irányította, majd azt követően liberalizálta az országot, sőt, elérte a nép megbecsülését. A peresztrojka éveiben a mozdulatlanságba dermedt, félve bármilyen változástól.”

Patricia Martín Martín – Enrique Carmelo Molina Marchán – Nieves Ortiz Comas *Geografía e Historia*³¹ című tankönyve szerkezetileg igen jól felépített, feladatokkal, térképekkel, forrásrészletekkel gazdagon felszerelt munka. Az 1956-os magyar történéseket elég részletesen tárgyalja a szuezi krízissel és a lengyel válsággal egyidejűleg. A magyar forradalom kapcsán két fotót is elhelyeztek, ezek egyike azonban egy budapesti panoráma kép, amely közvetlenül nem kapcsolódik a forradalom eseményeihez.

Az 1997-ben szerkesztett *Historia del Mundo Contemporáneo*³² igen alkalmas arra, hogy a tanulók tanulmányozhassák a hidegháborús korszakot. A tankönyvi apparátusában bőségesen találkozhatunk fényképekkel és karikatúrákkal is. A magyar 1956-os forradalom a 4.5. fejezetben – „Máxima tensión: Suez y Hungría (1956). Cuba (1959-62)” – kerül bemutatásra: „...Magyarország: A kommunista párt és a hadsereg monolitikus kontrollja alatt állt, a magyar nép ez ellen a helyzet ellen

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben

lázadt fel, és a hadsereg egy részének, valamint a párttól eltávolodók segítségével Nagy Imre miniszterelnök felszólította az oroszokat a távozásra, elhatározta a Varsói Szerződésből való kilépést és egy el nem kötelezett és plurális politikai rendszer létesítését, azonban a szovjet csapatok véget vetettek ennek a kísérletnek. Nagyt kivégezték... A nyugati országok be nem avatkozása és a szovjetek erőszakos akciója ismételten megerősítették, hogy a világ érdekszférákra van felosztva.”

Eugenio Garcia Almiñana *Historia del mundo contemporáneo*³³ című, 1997-ben megjelent tankönyvében először fordul elő, hogy egy spanyol szerző két teljes tankönyvi oldalt szánt az 1956-os magyar forradalom bemutatására az *El proceso desestalinización y la crisis de Hungría (1956)* című fejezetben, mialatt az 1968-as Prágai Tavasz kifejtésére másfél oldalt szánt. A szerző a budapesti harcokkal kapcsolatban két fotót is beillesztett, amelyek a szovjet inváziós erők tankjait ábrázolják. Ugyancsak ő az első spanyol szerző, aki egy tankönyvben felveti a Nyugat felelősségét: *„Magyarország reménykedve bízott a Nyugat segítségében... Azonban sem Nyugat-Európa, sem az Amerikai Egyesült Államok nem tettek semmit, amikor Hruscsov tankokat küldött a felkelés leverésére... 1956. november 4-én vasárnap hajnali négy órakor ezer szovjet tank... részben az országból, részben Ukrajna és Románia felől benyomultak Budapestre. A magyar miniszterelnök, az antikommunista Nagy bejelentette:» A szovjet csapatok elkezdtek egy támadást Budapest ellen azzal az egyértelmű céllal, hogy megdöntsék Magyarország törvényes kormányát. Csapataink harcban állnak a szovjetekkel az igazságért és a szabadságért..« A Nyugat keresztbe tett karral tétlenkedett.”* Eugenio Garcia Almiñana az első olyan spanyol szerző, aki az 1956-os magyar forradalom kapcsán leckekérdéseket is feltett: *„Miért nem avatkozott be sem a Nyugat, sem az ENSZ?”* Ámbár a tankönyvi terjedelmi lehetőségekhez képest az 1956-os magyar forradalom ábrázolása bőségesnek tekinthető, jeleznünk kell annak hiányát, hogy ebben a fejezetben nem találhatunk utalást a szuezi konfliktusra.

Juan Santacana – Gonzalo Zaragoza *Historia, ciencias sociales*³⁴ (1997) című tankönyvükben megkülönböztetett figyelmet kívántak szánni a magyar forradalomnak azzal, hogy egy olyan nagyméretű fényképet helyeztek el könyvükben, amelyen a forradalom szimbólumaként a kivágott zászló szerepel, és egy galíciai újság, a *La Voz de Galicia*, egy nagyméretű, azokból a napokból származó címlapképét helyezték el.

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben

Egy 1998-ban³⁵ megjelent tankönyvben Magyarországról három alkalommal is szó esik. Kettő az 1956-os eseményekkel kapcsolatos, míg a harmadik Magyarország 1989-es szerepével foglalkozik. E könyv két téves megállapítását is meg kell azonban említenünk. Az egyik helytelenül mutatja be Nagy Imre hatalomra kerülését, a másik szerint pedig a szovjetek nem egyedül, hanem a Varsói Szerződés több tagállama csapataival együtt hajtották végre a katonai intervenciót. Ez igaz volt 1968-ban Csehszlovákia esetében, azonban nem 1956-ban. A szerzők annak érdekében, hogy a diákok számára érzékeltessék a magyar és az egyiptomi események párhuzamos voltát, egymás mellé tettek egy képet Nasszerről és a magyar forradalomról.

Ramón Villares és Ángel Bahamonde *Historia del Mundo Contemporáneo*³⁶ című tankönyvükben párhuzamosan ábrázolják a lengyel politikai válságot és a magyar forradalmat a *Los limites de la desestalinización (1953-1968)* című fejezetben. Egy külön fejezetet szenteltek a Prágai Tavasznak (*La primavera de Praga*). Mindkét esetben egy-egy fényképet és forrásrészletet is elhelyeztek. Feltettek tanulóknak szóló kérdéseket is a tankönyvi lecke didaktikai részében: „Mit követelt a magyar nép 1956-ban? Mikor és hogyan tört ki a magyar felkelés? Mi történt Prágában 1968-ban? Miben hasonlít és miben különbözik a Prágai Tavasz a lengyel és a magyar felkelésektől?” E szerzőpáros azon kevés spanyol szerzők közé tartozik, akik a *revolución* (forradalom) kifejezést használják, de alternatívaként használják a *revuelta* (felfordulás) és az *insurrección* (felkelés) kifejezéseket is.

Julio Montero Díaz, M. Antonia Paz Rebollo és Elisa Martínez Vega 2000-ben³⁷ publikált tankönyvükben két fényképet is bemutatnak '56-tal kapcsolatban, és első alkalommal fordul elő – és tegyük hozzá egyedülként –, hogy Nagy Imréről egy arcképet is elhelyeznek a tankönyvi fejezetben, amely alatt az alábbi magyarázó szöveg olvasható: „Magyarország kilépett a Varsói Szerződésből, és deklarálta semlegességét. Az álmom nem tartott sokáig: A szovjet hadsereg megtámadta az országot. Kádár egy új kormányt hozott létre és Nagyot kivégezték. A Szovjetunió nem volt hajlandó lazítani a függőségén.”

Margarida García Sebastián³⁸ 11 soros ismertetőt ad '56 Magyarországról, miközben a Prágai Tavasz 7 sor jutott. Sajnálatos módon ő is azon spanyol szerzők közé tartozik, akik a magyar forradalom leverését úgy mutatják be, hogy abban a Varsói Szerződés több tagállama is részt vett a Szovjetunió kivételével.

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben

2006-ban került a spanyol iskolákba egy különösen reprezentatív kiállítású tankönyv az alábbi szerzői kollektívától: J. Aróstegui Sánchez – M. García Sebastián – C. Gatell Arimont – J. Palafox Gamir – M. Risques Corbella³⁹. A *La Historia del mundo contemporáneo* egy olyan tankönyv, amelyben a didaktikai apparátus igen gazdag és látványos, sok színes és nagyméretű fényképpel, színes térképpel, karikatúrával, korabeli plakáttal, táblázattal, forrásrészlettel és gyakorló feladattal. Magyarország a 4.1. *Las primeras disidencias en el bloque comunista: Yugoslavia y China*; 4.2. *La revuelta de Hungría*; 4.3. *La Primavera de Praga* fejezetekben szerepel. Mint ahogy azt fentebb – kritikai élel – már jeleztük, egyes spanyol tankönyvek a magyar forradalom leverését tévesen mutatják be annyiban, hogy azonosságjelet tesznek Prága és Budapest közé. A spanyol diákokban ugyanis így azt a képzetet keltik, hogy mindkét alkalommal a Varsói Szerződés olyan kollektív intervenciójára került sor 1956-ban, mint ami ténylegesen is megtörtént 1968-ban Csehszlovákia esetében, ahol valóban a Szovjetunió kívül a Varsói Szerződés más országainak csapatai is beavatkoztak. E 2006-os kiadású tankönyv azonban teljes mértékben valós képet fest arról, hogy a Varsói Szerződés többi tagállama politikailag valóban támogatta a szovjet katonai intervenciót, de a forradalom fegyveres leverését kizárólag a szovjet Vörös Hadsereg hajtotta végre.

Antonio Fernández García⁴⁰ tankönyve több szempontból is példa nélküli az eddig elemzett könyvek sorában: 4 fényképet szentelt 1956-nak, miközben az 1953-as kelet-berlini és az 1968-as Prágai Tavasz csak egy-egy fényképet. 1956 ősze napjait megpróbálja árnyaltan – annak különféle fázisaiban – bemutatni. Sőt, Antonio Fernández García még arra is törekedett, hogy Kádár személyét a tankönyvi korlátok adta lehetőségeken belül árnyaltan mutassa be. E célból Willy Brandt emlékiratainak⁴¹ Kádárral kapcsolatos részeiből is idéz: *„Kádár volt a keleti vezetők közül az, akit a leginkább megismertem, a szokásos rutin találkozásokon túlmenően....Kádár hagyta az embereket utazni és beszélni, és egy bizonyos időszakban az egyedüli keleti vezető volt, aki megengedhetett volna magának választásokat. ... Rezignált bölcsessége ellenére is messze volt azonban attól, hogy világos elképzelése legyen a demokratikus szocializmusról...”*

Az 1956-os magyar forradalom különféle elnevezései a spanyol történelem tankönyvekben

Figyelemre méltó, hogy a spanyol tankönyvekben hány különböző kifejezést használnak az 1956-os magyar forradalom megnevezésére. Az alábbiakban ennek felsorolását adjuk közre, de tekintettel a terjedelmi korlátokra, nem tudjuk szerepeltetni azt a tankönyvi szöveggörnyezetet, amelyben szerepelnek.⁴² A zárójelben lévő számok azt jelzik, hogy – a frekvenciaelemzés⁴³ szempontjai szerint – az 1956-os magyar forradalommal kapcsolatban az egyes kifejezések hány spanyol tankönyvben fordultak elő: *revuelta* (10)⁴⁴ – felfordulás; *levantamiento*(9)⁴⁵ – lázadás; *insurrección*(8)⁴⁶ – felkelés; *revolución*(6)⁴⁷ – forradalom; *crisis*(4) – válság;⁴⁸ *intento*(3) – szándék; *sublevación*(2) – lázadás; *invasión*(2) – lerohanás; *movimiento*(2) – mozgalom; *conflicto*(1) – konfliktus; *tensión* (1) – feszültség; *disidencia* (1) – elhajlás; *rebelión* (1) – felkelés; *experiencia* (1) – kísérlet. A változatos megnevezések – 14-féle (!) – arra utalnak, hogy a XX. század második felének egyik legfontosabb magyar – és tegyük hozzá jelentős nemzetközi kihatású – eseménye, melynek jelentős visszhangja markánsan tükröződik a spanyol történelemtankönyvekben is, nem egységes fogalomhasználattal került a tankönyvekbe, és így a spanyol történelmi tudatba. Ennek hátterében több tényező is állhat. Ennek alapos feltárása azonban újabb kutatásokat feltételez.

Az 1956-os magyar forradalom áldozatai és menekültjei a spanyol tankönyvekben

Az 1956-os magyar forradalom áldozatainak számát a spanyol tankönyvírók meglehetősen nagy eltérésekkel szerepeltetik, amely 3000 és 30 000 között ingadozik. A menekültek számát tekintve is igen eltérő, 100 000 és 200 000 közötti adatokkal találkozunk.

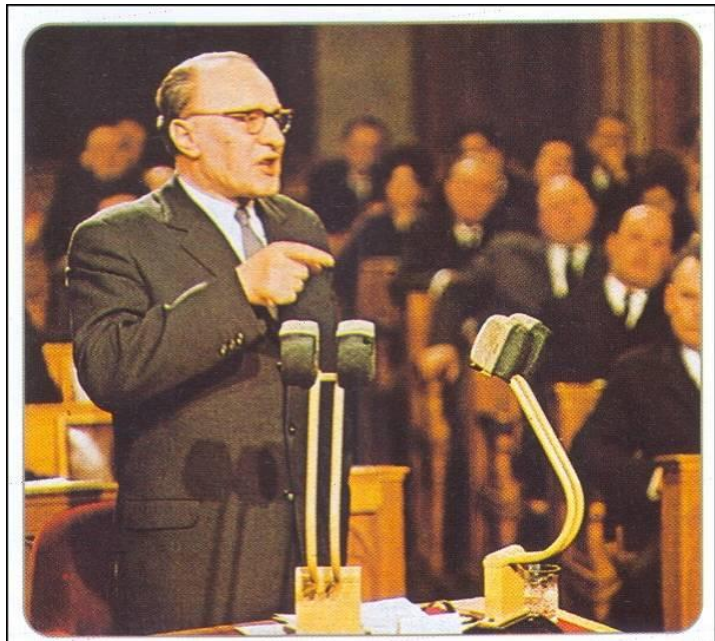
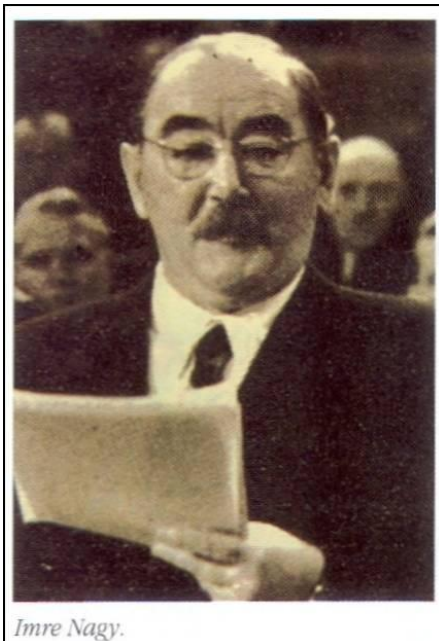
Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben

Nagy Imre és Kádár János nevének előfordulása a spanyol történelem tankönyvekben

Az 54 vizsgált tankönyvben Nagy Imre neve összesen 20, míg Kádár Jánosé 9 tankönyvben szerepelt.⁴⁹

Nagy Imre és Kádár János portréja a spanyol tankönyvekben

Nagy Imre alábbi portréja összesen egy, Kádár Jánosé pedig két, egyazon szerző által írt tankönyveiben szerepelt.⁵⁰



Baloldalon: Nagy Imre

Forrás: DÍAZ, Montero – REBOLLO, M. Antonia Paz – VEGA, Elisa Martínez (2000) (Bachillerato, primer Curso): *Historia del mundo contemporáneo*. Editorial Edelvives, Zaragoza. 195.

Jobb oldalon: Kádár János

Forrás: GARCÍA, Antonio Fernández (2006) (Bachillerato, primer Curso): *Historia del mundo contemporáneo*. Editorial Vicens Vives, Barcelona; FERNÁNDEZ, Antonio (1994): *Historia del mundo contemporáneo*, Vicens-Vives, Barcelona. 435.

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben

Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvek képanyagában

A zárójelben lévő szám a képek alatt azt jelzi, hogy a különböző spanyol tankönyvekben az adott ábra hány alkalommal szerepelt illusztrációként.



Forrás: DÍAZ, Julio Montero – REBOLLO, M. Antonia Paz – VEGA, Elisa Martínez (2000) (Bachillerato, primer Curso): *Historia del mundo contemporáneo*. Editorial Edelvives, Zaragoza. 308.; FRAILE, Francisco Cisneros – ALMIÑANA, Eugenio García – LLORCA, José Pablo Gomis (1989): *Historia General de las Civilizaciones y el Arte*. 335.; TUSSEL, Javier – SEPÚLVEDA, Isidro – SUEIRO, Susana – GRECE, Enric Juan – Teresa (1995): *Geografía e Historia, Curso 4*. Santillana, Madrid. 77.; TUSSEL, Javier – SEPÚLVEDA, Isidro – SUEIRO, Susana – GRECE, Enric Juan – Teresa (1995): *Geografía e Historia, Curso 4*. Santillana, Madrid. 77.; ALMIÑANA, Eugenio García (1997) (Bachillerato): *Historia del mundo contemporáneo*. Editorial Ecir, Madrid. 298. (5)

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben



Forrás: FERNÁNDEZ, Antonio (1994): *Historia del mundo contemporáneo*, Vicens-Vives, Barcelona, 387.; ALMIÑANA, Eugenio Garcia (1997) (Bachillerato): *Historia del mundo contemporáneo*. Editorial Ecir, Madrid, 254.; CORBELLA, José – CABALLERO, Carlos – ÁLVAREZ, Esteban (1995): *Historia, ciencias sociales*, Editorial ESO, Madrid,. 142.; GARCÍA, Antonio Fernández (2006) (Bachillerato, primer Curso): *Historia del mundo contemporáneo*. Editorial Vicens Vives, Barcelona, 278. (4)

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben



Forrás: ZAPATER – RODRÍGUEZ, J. M. – LAHOZ, F. (1981): *Historia del mundo contemporaneo*, Editorial Santillana, Madrid, 330.; FERNÁNDEZ, A. – LORENS, M. — GARCÍA, M. – GATELL, C. – ORTEGA, R. – ROIG, J. (1998): *Historia, tiempo, ciencias sociales, (Educación Secundaria)*. Vicens Vives, Barcelona, 222.; GARCÍA, Antonio Fernández (2006) (Bachillerato, primer Curso): *Historia del mundo contemporáneo*. Editorial Vicens Vives, Barcelona, 278. (3)

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben



Forrás: FERNÁNDEZ, Antonio (1992): *Historia del mundo contemporáneo*. Vicens-Vives, Barcelona, 385.; TUSSEL, Javier – SEPÚLVEDA, Isidro – SUEIRO, Susana – JUAN, Enric – GRENCÉ, Teresa (1995): *Geografía e Historia. Curso 4*. Santillana, Madrid, 77. (2)

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben



Forrás: ALMIÑANA, Eugenio García (1997) (Bachillerato): *Historia del mundo contemporáneo*. Editorial Ecir, Madrid, 254.; CORBELLA, José – CABALLERO, Carlos – ÁLVAREZ, Esteban (1995): *Historia, ciencias sociales*. Editorial ESO, Madrid, 142. (2)

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben



▲ *A la derecha, constitución del Pacto de Varsovia en mayo de 1955. A la izquierda, Budapest, octubre de 1956. La muchedumbre, concentrada en una plaza de la capital, enarbolaba la enseña nacional como un gesto de rebeldía frente a la dependencia soviética. Esta imagen resume la primera fase, pacífica, de los sucesos de ese año. Días después, en noviembre, las imágenes de Budapest estarían protagonizadas por tanques del Pacto de Varsovia, jóvenes lanzando con desesperación cócteles molotov, muertos en las calles, ruinas.*

Forrás: GARCÍA, Antonio Fernández (2006) (Bachillerato, primer Curso): *Historia del mundo contemporáneo*. Editorial Vicens Vives, Barcelona, 278.; FERNÁNDEZ, Antonio (1994): *Historia del mundo contemporáneo*, Vicens-Vives, Barcelona, 395. (2)

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben



Forrás: ALMIÑANA, Eugenio Garcia (1997) (Bachillerato): Historia del mundo contemporáneo. Editorial Ecir, Madrid, 255. (1)

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben

La revuelta húngara de 1956

En Hungría, a principios de 1956 la desestalinización preconizada por Khrushchev hizo concebir a algunos esperanzas de lograr mayores libertades políticas y un aumento en el nivel de vida de la población. En julio de 1956 surgió una disputa dentro del PC húngaro entre el grupo más duro y estalinista, dirigido por Rakosí, y el más abierto de Nagy. Una asamblea de estudiantes elaboró un programa de 17 puntos para cambiar la dirección política del país y el 23 de octubre una manifestación multitudinaria fue disuelta con brutalidad por el gobierno. Entonces se inició una verdadera revuelta: mientras una oleada de huelgas paralizaba el país, algunos grupos atacaban a la policía y a las fuerzas rusas de ocupación. Las tropas rusas se retiraron de Budapest y se formó un gobierno, dirigido por Nagy, que proclamó su intención de retirarse del pacto de Varsovia y declarar la neutralidad de Hungría. El 4 de noviembre empezaba el contraataque de las tropas soviéticas. Entre noviembre y diciembre la lucha entre húngaros y rusos produjo 25.000 muertos. En diciembre los rusos controlaban de nuevo el país. A consecuencia de estos hechos 160.000 húngaros abandonaron su patria. En la fotografía, un grupo de personas destrozando la estatua de Stalin en Budapest.



Forrás: FERNÁNDEZ, A. – LLORENS, M. – ORTEGA, R. – PONS, J. – ROIG, J. – GARCÍA, J. C. – GARCÍA-BORRÓN, J. C. (1989): Ciencias Sociales-8. Galicia. E.G.B. Editorial Vicens-Vives, Barcelona, 283. (1)



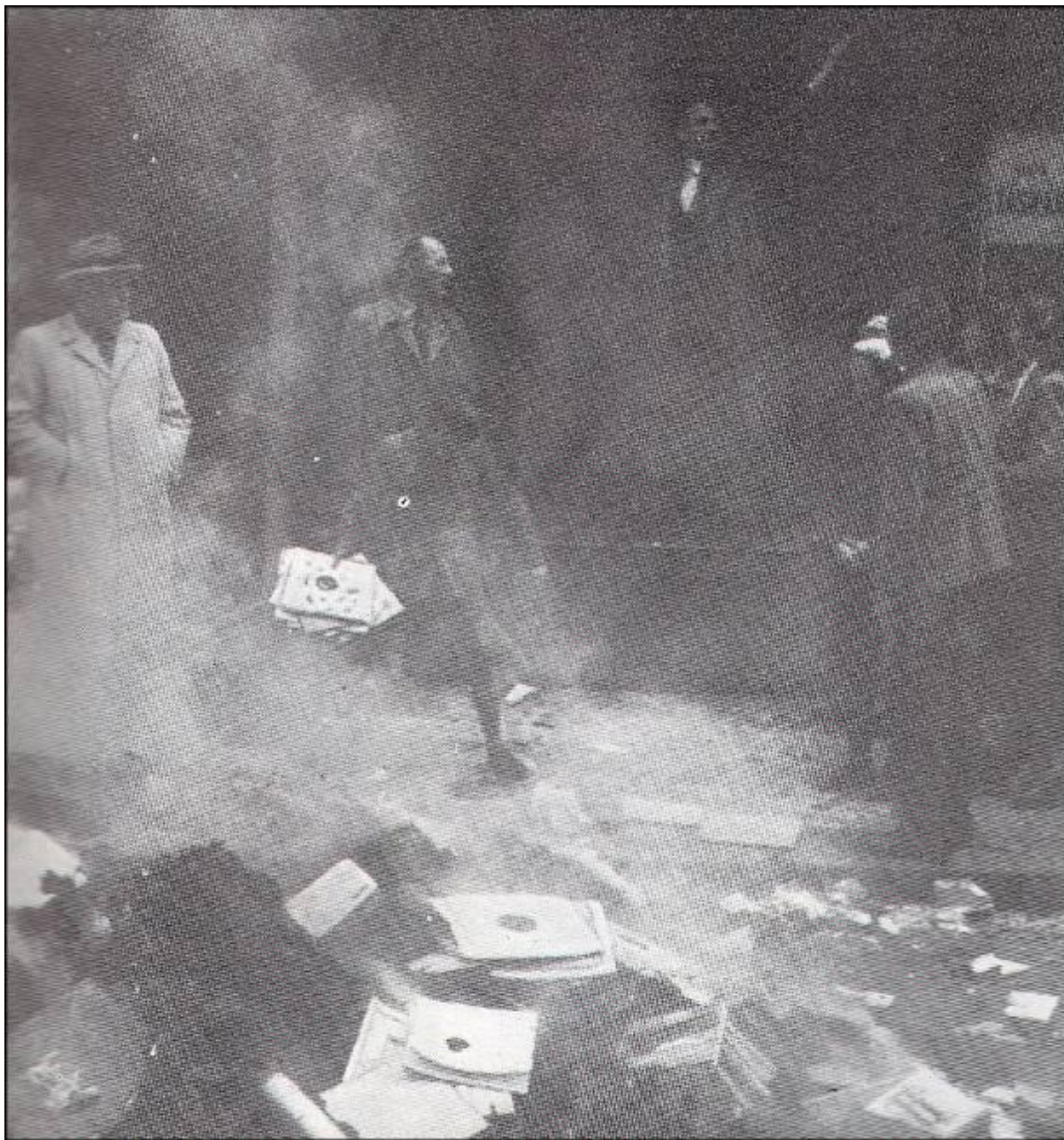
Forrás: FERNÁNDEZ, A. – LLORENS, M. – ORTEGA, R. – PONS, J. – ROIG, J. – GARCÍA-BORRÓN, J. C.: Ciencias Sociales, Nuevo país-8. E.G.B. Editorial Vicens Vives, Barcelona, 1985. 264. (1)

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben



Forrás: VILLARES, Ramón – BAHAMONDE, Ángel (2000): *Historia del Mundo Contemporáneo*. (Bachillerato 1), Editorial Santillana, Madrid: 265. (1)

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben



Forrás: SANZ, Juan José Fernández – VOLTÁ, Gabriel García (1982): *Mundo y Sociedad 8º egb.* Ediciones. S. M., Madrid, 137. (1)

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben



Forrás: SANTACANA, Juan – ZARAGOZA, Gonzalo (1997): *Historia, ciencias sociales*. Editorial SM, Madrid, 228. (1)

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben



Comienza la revolución del Tercer Mundo: Suez. En 1956, Nasser, el líder de la revolución nacionalista

El mismo año 1956, Hungría se revela contra la dictadura comunista. Los tanques rusos ahogarán el intento de liberación pocos días.

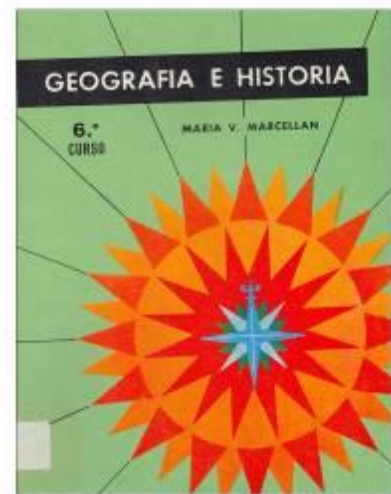
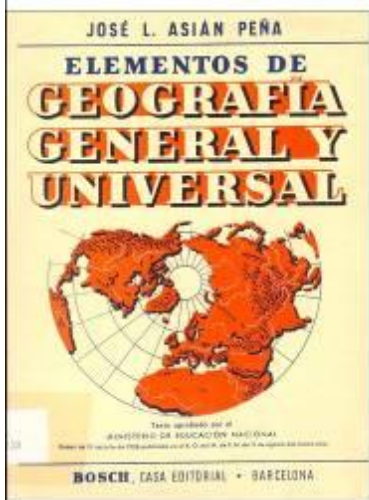
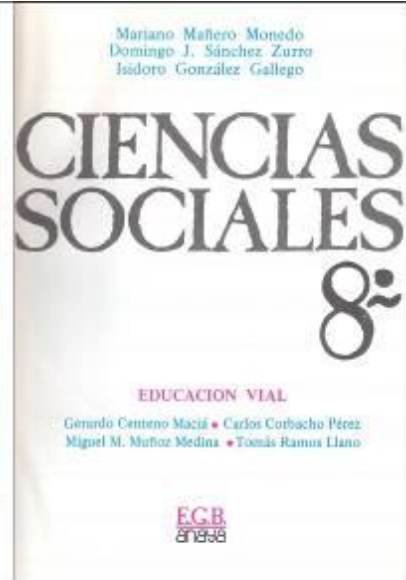
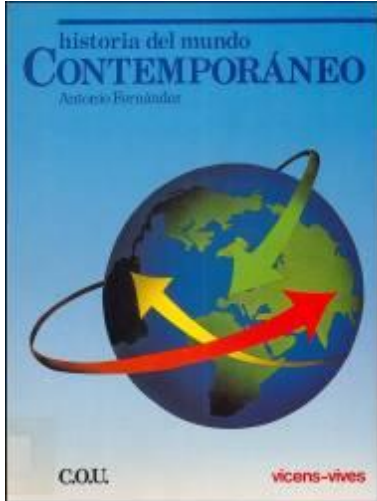
Forrás: MONEDO, Mariano Mañero – ZURRO, Domingo J. Sánchez – GALLEGO, Isidoro González (1983): Ciencias Sociales 8. E.G.B. Anaya, Madrid, 200. (1)



Invasión de Hungría por la Unión Soviética

Forrás: DONÉZAR, Javier M. (1990): *Mundo Contemporáneo*. Editorial S. M., Madrid, 354. (1)

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben



Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben

JEGYZETEK

1. A tanulmány az MTA – PTE Magyarország, Európa, Ibero-Amerika Kutatócsoport kutatási projektje keretében készült. A tanulmány megjelent a *LIMES Tudományos Szemle. Magyarságkép a 20. században II.* című tematikus számban: FISCHER Ferenc: *Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben.* 2008. 3. sz. 193-218.
2. Az MTA-PTE Magyarország, Európa, Ibero-Amerika Kutatócsoport 2007. november 22-23-án Pécsen két napos nemzetközi konferenciát szervezett „*Magyarságkép a közép-európai tankönyvekben a 20. században*” címmel.
3. A Pécsi Tudományegyetem Ibero-Amerika Központja és az MTA-PTE Magyarország, Európa, Ibero-Amerika Kutatócsoportja több alkalommal is, így többek közt 2007. május 4-én, illetve 2008. május 5-én Pécsen – a *VIII Jornadas Iberoamericanas, 2-6 de mayo de 2007*, illetve a *IX Jornadas Iberoamericanas, 5-12 de mayo de 2008* keretében – spanyol és portugál nyelvű nemzetközi kollokviumot rendezett a magyarságkép alakulása az ibero-amerikai világban témakörben: „*La imagen de Hungría en Iberoamerica en el siglo XX – coloquio internacional-I.*” „*La imagen de Hungría en Iberoamerica en el siglo XX – coloquio internacional-II.*” címmel.
4. A tankönyvkutatásunk elvégzéséhez elméleti és módszertani kapaszkodót jelentett: DÁRDAI Ágnes (2002): *A tankönyvkutatás alapjai.* Dialóg–Campus Kiadó, Budapest – Pécs című munkája.
5. Georg Eckert Institute for International Textbook Research. Lásd: <http://www.gei.de>.
Vö.: DÉVÉNYI Anna – RUTSCH Nóra: [Georg Eckert Nemzetközi Tankönyvkutató Intézet \(A világ legnagyobb tankönyvgyűjteménye, a tankönyvkutatás nemzetközi centruma\).](#) *Történelemtanítás, XLV. Új folyam, I.* 2010. 1. sz.
6. A magyar 1956-os forradalom 50. évfordulója tiszteletére a Pécsi Tudományegyetem Ibero-Amerika Központja (*Centro Iberoamericano de la Universidad de Pécs*) 2006 májusában és a Szegedi Tudományegyetem Hispanisztika Tanszéke (*Departamento de Hispanística de la Universidad de Szeged*) 2006 októberében egy-egy napos nemzetközi kollokviumot szervezett az 1956-os magyar forradalom visszhangja a spanyolul-portugálul beszélő világban témakörben. Az elhangzott előadások az alábbi kötetekben jelentek meg: FISCHER Ferenc – KOZMA Gábor – LILÓN, Domingo (Ed.): *Iberoamericana Quinqueeclesiensis 5.* (Ponencias presentadas en el coloquio internacional “Encuentros – Viejos y nuevos encuentros entre Hungría, Europa e Iberoamérica: 1956 y 2006. El reflejo de la revolución húngara de 1956 en Iberoamérica, Pécs, el 2 de mayo de 2006), Universidad de Pécs, Centro Iberoamericano, Pécs, 2007. 463.; ANDERLE Ádám (szerk.): *A magyar forradalom és a hispán világ. 1956.* SZTE Hispanisztika Tanszék. Szeged, 2006, 215. o.; Lásd továbbá: BLANCO, María Dolores Ferrero: *La Revolución Húngara de 1956. El despertar democrático de Europa de Este.* Arias Montano, 61, Universidad de Huelva, 2002, 426. ; GUARDIA, Ricardo Martín de la – SÁNCHEZ, Guillermo Á. Pérez – SZILÁGYI István (2006): *La Batalla de Budapest. Historia de la insurrección húngara de 1956.* Editorial Actas, Madrid, 295.
7. A 23 történelem tankönyv (*historia*) közül 10 jelent meg 1957-1975, 4 tankönyv 1976 és 1989 és 9 tankönyv 1990 és 2007 között. A 6 földrajz- és történelemtankönyv (*geografía e historia*) közül 1 tankönyv 1975 előtt, míg 5 tankönyv 1976 és 2007 között jelent meg. A 1976 és 1989 között kiadott társadalomtudományok (*ciencias sociales*) tankönyvekből 8 állt rendelkezésünkre, az 1990 és 2007 között megjelentekből 1 tankönyvet elemeztünk. A történelem egyetemi előkészítő (*historia preuniversitaria*) tankönyvek közül 4 könyvet vizsgáltunk, amelyek közül 1 munka 1976 és 1989, míg 3 kötet 1990 és 2007 között jelent meg. 12 tankönyv a történelemérettségi (*historia bachillerato, curso 11-12.*) kategóriájú művek sorába tartozik, amelyekből 3 darab állt rendelkezésünkre az 1976 és 1989 közötti évekből. E típusú könyvekből 9 kötetet 1990 és 2007 között adtak ki.
8. Spanyolországban az 1960-as években nagyon kevés történelemtankönyv állt a diákok és tanárok rendelkezésére, s ennyiben a helyzet nagyon hasonló volt a magyarhoz, illetve a keleti tömb országaihoz. Spanyolországban a Juan M. GRIMA által írt tankönyv volt ezekben az években leginkább használatban, melynek kilenc kiadása, illetve utánnomása jelent meg kis változtatásokkal. GRIMA, Juan M. (1961): *Historia.* E.C. I. R, Madrid; GRIMA, Juan M. (1965): (Catedrático del Instituto Nacional de Enseñanza Media): *Historia 4.º Curso de bachillerato,* (Aprobada por el Ministerio de Educación Nacional en 29 de enero de 1965) Editorial E.C.I.R., Valencia.
9. VILLAR, Guri Alberto (1965): *Historia universal, Cuarto curso de bachillerato.* Leon.

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben

10. LASAGABASTER, J. J. Arenaza – IBARBURU, F. Gastaminza (1965): *Historia universal y de España*. (Bachillerato elemental, Cuarto curso) Ediciones S. M., Madrid.
11. SANZ, José Inocencio Tejedor (1968): *Historia universal*. Bachillerato, Cuarto curso. (Texto adaptado al nuevo cuestionario Oficial Plan 1957. Aprobado por el Ministerio de Educación Nacional, Orden del 30 de julio 1963.) Ediciones Jover, Barcelona.
12. GASTAMINZA, Fermin – ARENAZA, Ignacio (1970): *Historia de España y Universal*. Bachillerato elemental, 4.º Curso, Plan 1967., Ediciones S. M., Madrid.
13. *Historia moderna y contemporánea*. Editorial Teide, Barcelona, 1971.
14. Az 1956-os forradalommal kapcsolatos spanyol kifejezésekről lásd e tanulmány „Az 1956-os magyar forradalom különféle elnevezései a spanyol történelem tankönyvekben” című részét.
15. Magyarország és Spanyolország közti hivatalos diplomáciai kapcsolatok 1977-ben jöttek létre.
16. A Franco-korszak utáni években a tankönyvek számának ugrásszerű expanziója következett Spanyolországban, mint ahogy az megfigyelhető volt Magyarországon is az 1990-es évek elejétől. VILLAR, Alberto Guri (1977) (Catedrático de Geografía e Historia): *Historia de las civilizaciones y del arte*. Editorial Everest, Madrid • León • Sevilla • Granada • Valencia • Zaragoza • Barcelona • Bilbao • Las Palmas de Gran Canaria • La Coruña.
17. SÁNCHEZ, Juan Antonio – SAÚCO-García (1978): *Historia de las civilizaciones y del Arte*. Texto aprobado por Ministerio de Educación y Ciencia O. M. 13-4-78. Santillana S. A., Madrid.
18. ZAPATER, I. – RODRÍGUEZ, J. M. – LAHOZ, F. (1981): *Historia del mundo contemporáneo*. Editorial Santillana, Madrid.
19. SANZ, José Fernández – VOLTÁ, Gabriel García (1982): *Mundo y Sociedad 8º egb*. Ediciones. S. M., Madrid.
20. PRATS, Joaquín – CASTELLO, J. Emilio – GARCÍA, M. Camino – IZUZQUIZA, Ignacio – LOSTE, M.^A Antonia (1983): *Ciencias Sociales 8*. E.G.B. Anaya, Madrid.
21. MONEDO, Mariano Mañero – ZURRO, Domingo J. Sánchez – GALLEGO, Isidoro González (1983): *Ciencias Sociales 8*. E.G.B. Anaya, Madrid.
22. FERNANDEZ, A. – LLORENS, M. – ORTEGA, R. – PONS, J. – ROIG, J. – GARCÍA-BORRÓN, J. C. (1985): *Ciencias Sociales, Nuevo país-8*. E.G.B. Editorial Vicens Vives, Barcelona.
23. ATARD, Vicente Palacio – GUTIÉRRES, Luis Alvarez – BURGOA, Ascensión (1988): *Historia del mundo contemporáneo*. Editorial Edelvives, Zaragoza; 1988-ban egy másik könyv is kiadásra került. Ebben egyformán 3-3-3 sor jutott az '56-os lengyel, a magyar és a 68-as prágai események ismertetésére. A prágai tavaszról egy képet is mellékeltek a szerzők. GALLEGO, Miguel Artola – LEDESMA, Manuel Pérez (1988): *Historia del Mundo Contemporáneo*. E.G.B. Anaya, Madrid; 1988-ban egy harmadik tankönyv is megjelent. Ugyan az egész hidegháborús problematikának a szerzők csak alig két oldalt szántak, de ezen belül mégis kiemelten fontos eseményként ábrázolják a magyar '56-ot. Van kép a berlini 53-as felkelésről, a koreai háborúról, magyar vonatkozású fotó azonban nincs. COMES, Pilar – HERNÁNDEZ, F. Xavier (1988): *Ciencias Sociales, 6*. Poder, Bloques y Estados, Barcelona, Teide.
24. ATARD, Vicente Palacio – GUTIÉRRES, Luis Alvarez – BURGOA, Ascensión (1988): *Historia del mundo contemporáneo*. Editorial Edelvives, Zaragoza.
25. FERNANDEZ, A. – LLORENS, M. – ORTEGA, R. – PONS, J. – ROIG, J. – GARCÍA-BORRÓN, J. C. (1989): *Ciencias Sociales-8. Galicia*. E.G.B. Editorial Vicens-Vives, Barcelona.
26. DONÉZAR, Javier M. (1990): *Mundo Contemporáneo*. Editorial S. M., Madrid.
27. FEJTO, Ferenc (1957): *La tragédie hongroise ou une révolution socialiste antisoviétique*. Paris.
28. OLMOS, Sagrario Navarro – PRADA, José Ramón Rodríguez – MARTÍNEZ, Inés María Iglesias (1992): *Historia de las civilizaciones*. Editorial Edelvives, Zaragoza.
29. FERNANDEZ, Antonio (1992): *Historia del mundo contemporáneo*. Vicens-Vives, Barcelona.
30. FERNANDEZ, Antonio (1994): *Historia del mundo contemporáneo*. Vicens-Vives, Barcelona.
31. MARTIN, Patricia Martin – MARCHÁN, Enrique Carmelo Molina – COMAS, Nieves Ortíz (1995): *Geografía e Historia. Ciencias Sociales 4*. Zaragoza.
32. PÉREZ, Antonio Cañiábate – PORTILLO, Antonio Carmona – AVILES, Elías de Mateo – BELTRÁN, Pedro González (1997): *Historia del Mundo Contemporáneo*. Bruño, Madrid.
33. ALMIÑANA, Eugenio Garcia (Bachillerato) (1997): *Historia del mundo contemporáneo*. Editorial Ecir, Madrid.
34. SANTACANA, Juan – ZARAGOZA, Gonzalo (1997): *Historia, ciencias sociales*. Editorial SM, Madrid.
35. FERNANDEZ, A. – LORENS, M. – GARCÍA – GATELL, C. – ORTEGA, R. – ROIG (1998): *Historia, tiempo, ciencia sociales*, (Educación Secundaria), Vicens Vives, Barcelona.
36. VILLARES, Ramón – BAHAMONDE, Ángel (2000): *Historia del Mundo Contemporáneo*. (Bachillerato 1), Editorial Santillana, Madrid.

Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben

37. DÍAZ, Julio Montero – REBOLLO, M. Antonia Paz – VEGA, Elisa Martínez (2000) (Bachillerato, primer Curso): *Historia del mundo contemporáneo*. Editorial Edelvives, Zaragoza.
38. SEBASTIAN, Margarida García (2006): *Ciencias sociales, historia. Limes 4*. Vicens Vives, Barcelona.
39. SÁNCHEZ, J. Aróstegui – SEBASTIÁN, M. García – ARIMONT, C. Gatell – GAMIR, J. Palafox – CORBELLA, M. Risques (2006): *Historia del mundo contemporáneo*. (Bachillerato, primer Curso), Editorial Vicens Vives, Barcelona.
40. GARCÍA, Antonio Fernandez (2006) (Bachillerato, primer Curso): *Historia del mundo contemporáneo*. Editorial Vicens Vives, Barcelona.
41. BRANDT, Willy (1990): *Memorias. Temas de Hoy*. Madrid.
42. „La imagen y los hitos históricos de la historia de Hungría (1945-1990) en los libros de texto españoles de historia y geografía” című spanyol nyelvű tanulmányomban a magyar forradalomban kapcsolatos spanyol kifejezések tankönyvi szövegek környezetükben és a teljes bibliográfiai hivatkozással szerepelnek. In: FISCHER Ferenc – LILÓN, Domingo (Eds.) (2008): *Iberoamericana Quinceeclesiensis 6*. (Ponencias presentadas en el coloquio internacional “La imagen de Hungría en Iberoamérica en el siglo XX”, 4 de mayo de 2007, Pécs). Universidad de Pécs, Centro Iberoamericano, Pécs, 55-105.
43. DÁRDAI (2002), 67.
44. A *revuelta* kifejezés 10 tankönyvben szerepelt, amelyekből 3 könyvet 1989 előtt adtak ki.
45. A *levantamiento* kifejezés 9 tankönyvben szerepelt, amelyekből 2 könyvet 1989 előtt adtak ki.
46. A *insurrección* kifejezés 8 tankönyvben szerepelt, amelyekből 2 könyvet 1989 előtt adtak ki.
47. A *revolución* kifejezés 6 tankönyvben szerepelt, amelyekből 1 könyvet 1989 előtt adtak ki.
48. A *crisis* kifejezés 4 tankönyvben szerepelt, amelyekből 1 könyvet 1989 előtt adtak ki.
49. Nagy Imre esetében a 20 tankönyvből 4, Kádár János esetében pedig a 9 tankönyvből 2 tankönyv jelent meg 1989 előtt. A részletes adatok hivatkozásával kapcsolatban lásd a 45. lábjegyzetet.
50. A részletes adatok hivatkozásával kapcsolatban lásd a 45. lábjegyzetet.

ABSTRACT

Fischer, Ferenc

The 1956 Hungarian Revolution as Reflected in Spanish History Textbooks

We proceeded along *three concentric lines* in our five-year MTA-PTE academic research group project entitled the “Image of Hungarians in Central Europe and Ibero-America in the Second Half of the 20th Century” started in January 2007. *First* we directed our attention to the image of itself Hungary projected in the direction of Central Europe, Europe and the rest of the world. That is, our examination followed a logic proceeding from *the inside out*. The next, *second line* of our investigation dealt with the image of Hungary and Hungarians in Central European countries, that is, our point of view changed, and we looked at our home elevated from this group of countries, *from outside in*. Finally, we *extended the third line* of our examination to our global world, not in its entirety, but to as broad a slice as possible, thus to the *Ibero-American world*, or to Spain, Portugal and the countries of Latin America. In the *Ibero-American dimension*, we rather thematically sought an answer to how the *Hispanic-Lusitanic world* saw our home in the past half a century, and within this mainly two major turning points: the 1956 Revolution and our role in 1989 with the end of the global Cold War division. The present study deals more precisely with the “*The reflection of the 1956 Hungarian Revolution in Spanish history textbooks*” in the *third line* of the examination.